

AKADEMİSYENLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET İLE İLGİLİ TUTUM VE ALGILARI: TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

ATTITUDES AND PERCEPTIONS OF ACADEMICIANS ON GENDER: A CASE OF TOKAT GAZİOSMANPASA UNIVERSITY

Öğr. Gör. Behçet KALDIK

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Pazar Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, Tokat / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0001-8671-2575

ÖZET

Toplumsal yaşamda, geleneksel ve patriarkal toplumsal yapının bireylere yüklediği anlamlar farklılık göstermektedir. Kadınlık ve erkeklik toplumsal cinsiyet rollerinin eşit bir düzlemde değerlendirildiği söylenemez. Dolayısıyla, bu çalışmanın amacı akademisyenlerin toplumsal cinsiyetle ilgili tutum ve algılarını belirlemektir. Bu kapsamda, Tokat Gaziosmanpaşa üniversitesinde çalışan akademisyenler çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Farklı birimlerde çalışan akademisyenlere Sosyo-demografik bilgi formu, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği, Aile ve Evlilik Hakkında Geleneksel İnançlar Ölçeği ve Evlilik Hakkında Ataerkil İnançlar Ölçeği uygulanarak veriler elde edilmiştir. Veriler bağımsız iki örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Sonuca göre, genel olarak katılımcıların toplumsal cinsiyet algısı puanlarının ortalamasının üzerinde olduğu görülmüştür. Yaygın algının toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde olduğu tespit edilmiştir. Ancak, cinsiyete, çalıştıkları birime ve doğum yerine göre farklılıklar bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Toplumsal cinsiyet, akademisyenler, toplumsal cinsiyet eşitliği, patriarkal

ABSTRACT

In social life, the traditional and patriarchal social structure attributes various meanings to individuals. It is not possible to state that feminine and masculine gender roles are assumed equal. Hence, this study aims to determine the attitudes and perceptions of academicians on gender. In this context, the study population consisted of the academicians working at Tokat Gaziosmanpaşa University. The data were obtained by applying the socio-demographic information form, the Gender Perception Scale, the Traditional Beliefs on Family and Marriage Scale and the Patriarchal Beliefs on Marriage Scale to academicians working at various departments. The data were tested by independent samples t-test for two groups and one-way analysis of variance. According to the results, it was generally observed that the gender perception scores of the participants were above the average. It was found that widespread perception is on the axis of gender equality. However, there were differences according to their gender, department and place of birth.

Keywords: Gender, academicians, gender equality, patriarchal

1. GİRİŞ

Yeryüzündeki bütün canlılarda olduğu gibi insanlar da biyolojik olarak üreme işlevini yerine getirmek için eril ve dişil olarak iki tip cinsiyete ayrılmışlardır. Ancak toplumsal yapının pratik yaşamında kadınlardan ve erkeklerden beklenen bazı roller, davranışlar ve görevler olmakla birlikte, hem kadınların hem de erkeklerin birbirinden farklı kimlikler oluşturdukları görülmektedir. Ebeveynler, erkek çocuklarına erkeklerin bebekle oynamayacağını tembih ederler. Erkekler ağlamaz, anlayışı da bu ekseninde oluşturulmuş toplumsal stereotiplerdir (Onaran, Büker ve Bir, 1998: 29).

Toplumsal yapının kadınların ve erkeklerin birbirinden tamamen farklı rollere sahip iki ayrı gruptan değil de bireylerden oluştuğu anlayışının benimsenmesi önemlidir (Palabıyık, 2012: 254). Ancak bu anlayışın tarihsel süreçte uygulandığını söylemek zor olsa gerek. Yapılan çalışmalar göstermiştir ki tarih

boyunca cinsiyetçilik mevcudiyetini korumuştur. Bu durum antikçağdaki birçok düşünürün öğretilerinde de görülmektedir.

Kadınların toplumsal yaşamda karşılaştıkları birçok sorun olmakla birlikte bunların en önemlilerinden biri şiddettir. Kadına yönelik şiddetin neden kaynaklandığına ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Genellikle, şiddetin temel kaynaklarından biri olarak geleneksel ve patriarkal toplum yapısı düşünülmektedir. Ancak, kadınlara yönelik şiddete geleneksel ve patriarkal tutum ve davranışların tek başına belirleyici olmadığı, şiddet olgusunun başka faktörlerden de etkilendiği söylenebilir (Ayan, Gökkaaya Bilican, 2018: 1295).

Bu araştırmanın amacı, kadın ve erkek akademisyenlerin toplumsal cinsiyet algılarını belirleyerek, her iki cinsiyetin toplumsal cinsiyet algılarını karşılaştırmaktır. Dolayısıyla kadın ve erkeklerin cinsiyet algıları ölçülerek varsa farklılıklar tespit edilecektir. Çalışmanın önemine bakılacak olursa, çalışmanın her iki cinsiyeti de araştırmayı hedefleyip bir karşılaştırma olanağı vermesinin dışında; akademisyenlerin toplumsal cinsiyet algılarının tespiti alanındaki literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Literatürde toplumsal cinsiyet algısı ile ilgili çok sayıda çalışma olmasına rağmen, akademisyenlerin toplumsal cinsiyetle ilgili tutum ve algıları üzerine sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Kadınların yaşadıkları sorunları ele alan çalışmalar, 20. yüzyılın ortalarından itibaren hız kazanmıştır. Özellikle, kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi ve kadın hareketlerinin gelişmeye başlaması toplumsal cinsiyet çalışmalarını hızlandırmıştır. Böylece, kadınların yaşadıkları sorunlar ve ayrımcı uygulamaları ortadan kaldıracak çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur. Kadınlarla ilgili yapılan çok sayıda toplumsal cinsiyet çalışması bulunmasına rağmen üniversitede çalışan akademisyenlerin tutum ve algılarıyla ilgili pek fazla çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Toplumsal cinsiyet konusunda yapılan bazı çalışmalar aşağıda belirtilmiştir.

Connell'e göre dünyanın her yerinde 'küresel cinsiyet düzeni' bulunmaktadır. Bu düzenin temel argümanı, erkeklerin kadınlardan daha güçlü olması ve onları tahakkümü altına almasıdır. Küresel yapıdaki tüm toplumlarda, kendi tarihsel koşullarıyla oluşan, fakat erkeklerin mutlak bir şekilde kadınlardan üstün olduğu dengesiz bir yapıyı savunan 'cinsiyet düzenleri' gelişmiştir. Dolayısıyla toplumsal yapıdaki okul, aile, devlet, ordu, siyaset, ekonomi, eğitim ve popüler kültür gibi tüm kurumlar aynı argümanı benimseyerek, erkeklerin ayrıcalıklı olduğu cinsiyet rejimlerini inşa etmişlerdir (Özbay, 2012: 186). Eşitsizliğin olduğu noktalardan biri de bilimin eril bir tahakküm altına alınması ve bunun küçüklükten itibaren çocuklara aşılacak oluşturulmasıdır (Keller, 2007:103). Fakat toplumsal cinsiyet eşitliği alanında toplumsal bir farkındalığın sağlanması için eğitim sisteminin tüm aşamalarında toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusunun öne çıkartılması ve eğitim materyallerinin de bu anlayışla oluşturulması zorunludur (Altınöz, 2018: 276).

Kahraman vd. (2014) "Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi toplumsal cinsiyet algısı araştırması" adlı çalışmalarında, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde çalışan akademisyenlerin toplumsal cinsiyet algılarını belirlemeyi ve elde edilen bulgular ekseninde çeşitli çözüm önerileri sunmayı hedeflemişlerdir. Bu çalışma, toplam 495 kişi olan personel arasından rastlantısal örneklem ile seçilen 209 akademisyene anket tekniği uygulanarak yapılmıştır. Araştırma bulguları, toplumsal cinsiyet rolleri, davranış kalıpları, mesleki konum, özgürlük, şiddet ve cinsel yönelim açısından akademisyenlerin geleneksel cinsiyetçi anlayışa sahip olduklarını göstermiştir. Genel olarak eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin toplumsal cinsiyet eşitliği algısının da olumlu olması beklenirken, bu çalışmada böyle bir sonuç tespit edilememiştir. Özellikle, cinsiyetçi tutum ve davranışların erkek akademisyenlerde daha fazla ön plana çıktığı bulunmuştur.

Dikmen ve Maden (2012) "Kadın akademisyenlerin görünmeyen emeği üzerine bir araştırma: Ordu Üniversitesi örneği" isimli çalışmalarında, kadın akademisyenlerin mesleklerine karşı tutumlarını, mesleki ilerlemede bir ayrımın olup olmadığını, evde ve işyerinde yaşadıkları sorunları incelemişlerdir. Çalışmada Ordu Üniversitesi'nde çalışan toplam 90 kadın akademisyenden 70'ine ulaşılarak yüz yüze anket tekniği ile veriler elde edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, çalışma yaşamı dışında ev içindeki işlerde de kadınların sorumlulukları geleneksel ve patriarkal çerçevede devam etmektedir. Ayrıca, kadın akademisyenlerin iş yaşamlarında da bazı zorluklarla karşılaştıkları belirtilmiştir. Araştırma, kadınların

akademik unvanlarının ve medeni durumlarının ev içindeki sorumluluklarını azaltmada etkili olmadığını ortaya koymuştur.

Başarır ve Sarı (2015) “Kadın akademisyenlerin “kadın akademisyen olma” ya ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesi” çalışmalarında kadın akademisyenlerin kadın akademisyen olmaya yönelik algılarını metaforlar yoluyla incelemişlerdir. Çalışma, iç Anadolu bölgesindeki bir üniversitede çalışan 67 kadın akademisyen üzerine Kadın Akademisyen Metaforları anketi kullanılarak yapılmıştır. Araştırma sonucunda kadın akademisyenlerin toplamda 65 metafor geliştirdikleri belirlenmiştir. Bu metaforlar dokuz kategoride toplanmıştır. Araştırma bulguları, kadın akademisyenlerin çoklu görev ve sorumluluktan dolayı rol çatışması yaşadıklarını, erkeklere göre daha fazla çalışmak mecburiyetinde kaldıklarını, genellikle özel yaşamlarından ve ailelerinden fedakârlık ettiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca, kadın akademisyenlerin geleneksel ve ataerkil cinsiyet rollerinden kurtulamadıkları ve ikincil planda kalabildikleri tespit edilmiştir. Fakat, araştırma bu olumsuzluklara rağmen kadın akademisyenlerin kendilerini güçlü ve üretken gördüklerini, dolayısıyla mesleklerinden memnun olduklarını ortaya koymuştur.

Şentürk (2015) “Çokuz ama yokuz: Türkiye’deki akademisyen kadınlar üzerine bir analiz” çalışmasında, istatistiksel verilerden ve Türkiye’deki üniversitelerde yapılmış araştırmalardan hareketle kadınların akademideki durumlarını incelemiştir. Çalışmaya göre akademide kadınların konumları cinsiyete dayalı iş bölümüyle şekillenmiştir. Üniversitelerdeki yönetim kadrolarında da fazla temsil edilmemektedir, pozisyonlar yükseldikçe kadın oranı da azalmaktadır. Çalışmada, kadınların üniversitelerde de cam tavan sorunuyla karşılaştığı belirtilmektedir.

Yıldız (2018) “Türkiye’de kadın akademisyen olmak” adlı çalışmada Türkiye’de kadın akademisyen olmanın güçlüklerini ilgili literatür ışığında incelemiştir. Çalışmanın sonucuna göre, kadın akademisyenler fen bilimlerinden ve yönetim pozisyonlarından uzak kalmakta, ev ile akademi arasına sıkışmakta, geleneksel ve patriarkal toplumun yüklediği çoklu rolleri üstlenmektedir. Ayrıca, çalışmada iş yaşamında hiyerarşik olarak üst pozisyonlara doğru gidildikçe kadın akademisyenlerin sayılarının azaldığı, fakat yine de akademisyenliği severek yaptıkları belirtilmiştir.

Esen vd. (2017) tarafından yapılan “Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyet rolü ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi” isimli çalışmalarında, üniversitede okuyan öğrencilerde cinsiyet rollü ve cinsiyet değişkeninin toplumsal cinsiyet algılarına olan etkisi ele alınmıştır. Çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesinde okuyan 2255 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara “Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği”, “BEM Cinsiyet Rollerı Envanteri” ve “Kişisel Bilgi Formu” uygulanarak veriler elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuca göre, katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarında cinsiyet temel etkisinin, cinsiyet rolleri ve cinsiyet ortak etkisinin anlamlı olduğu fakat cinsiyet rolleri temel etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Karabekmez vd. (2018) “Okul Öncesi Dönemde Mesleklere İlişkin Toplumsal Cinsiyet Algısı” isimli çalışmalarında, erken çocukluk döneminde mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algılarını ele almışlardır. Araştırmada çocukların mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algıları, çocuk görüşme formu ve çizilen meslek resimlerinin çözümlenmesi yoluyla belirlenmiştir. Bu kapsamda, İzmir’de öğrenim gören 48-60 aylık olan toplam 30 çocuk üzerinde nitel çalışma yapılmıştır. Elde edilen bulgular çocukların, erkeklerin daha fazla dışarıda bulduklarına; kadınların daha çok evde yemek yapma, ütü yapma ve temizlik yapma tarzındaki geleneksel algıları olduğu bulunmuştur.

3. TOPLUMSAL CİNSİYETÇİLİK

Genellikle toplumsal cinsiyetçilik alanındaki çalışmalar, kadınların maruz kaldıkları ayrımcılıkları ele almakla birlikte, diğer bireylerin de cinsiyetleri nedeniyle yaşadıkları sorunları da incelemektedir (Alptekin, 2014: 204). Cinsiyetçi bakış açısının bireylerin kişiliğine ve benliğine yerleşmesine neden olan dış faktörlerden bazıları olarak eğitim, siyaset ve kitle iletişim araçları sayılabilir. Bu faktörler üzerine yapılan çok sayıda toplumsal cinsiyet çalışması bulunmaktadır. Özellikle toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla mücadelede bu çalışmaların kadınların geleneksel ve ataerkil bakış açılarına yoğunlaşması gerekmektedir (Alptekin, 2014: 210).

Kadınlar ve erkekler arasında cinsiyete dayalı bir ayrımcılığı ifade eden ‘cinsiyetçilik’ tarihsel süreçte kadını toplumsal hayatın tüm alanlarında ikinci plana atmıştır. Böylece, toplumsal cinsiyetçilik, eril bir tahakkümün devamına hizmet ederek, kadını olumsuzlayan ve değersizleştiren bir anlayışın alamet-i

farikası olmuştur. Ancak kadın hareketlerinin çeşitli dönemlerde bu cinsiyetçilikle mücadele etmeleri sonucunda, gerek toplumsal düzlemde, gerekse de yasal düzlemde çeşitli kazanımların elde edildiği söylenebilse de, bu kazanımların daha çok teorik alanda kaldığı ve pratiğe dönüşmediği yönündeki anlayış yaygındır. Yani cinsiyetçiliğin örtülü bir şekilde devam ettiği vurgusu öne çıkmaktadır.

Cinsiyetçilik üzerine son zamanlarda Glick ve Fiske tarafından geliştirilen kuramlardan biri olan 'Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik', erkeklerin politik, ekonomik ve hukuki kurumlar üzerindeki gücü ile kadınların romantik cinsel yapısıyla erkeği kendine bağımlı hale getiren gücünün bir aradalığını ifade etmektedir. Dolayısıyla, bu kuram cinsiyetçiliğin 'Düşmanca Cinsiyetçilik' ve 'Korumacı Cinsiyetçilik'ten oluştuğunu savunmaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik; erkeklerin gücünü, geleneksel ataerkil davranışlarını, kadını cinsel obje olarak gören anlayışı ve her türlü istismarı meşrulaştırmayı muhtevasına almaktadır. Korumacı cinsiyetçilik ise erkeğin kadına romantik cinsel ilişki nedeniyle bağıllığını ifade ederek, kadına karşı şefkatli ve olumlu bir tutum geliştirmesini içermektedir (Ayan, 2014: 149).

4. CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Cinsiyet kavramı, bireylerin biyolojik ve genetik olarak kadın veya erkek olması durumu ifade ederken; toplumsal cinsiyet kavramı ise kadın ve erkek olmaya kültürel ve toplumsal olarak yüklenen anlamları ve beklenen davranış kalıplarını ifade etmektedir (Bayhan, 2012: 153). Dolayısıyla cinsiyet daha çok kromozomsal ve bedensel bir anlam muhteva ederken; toplumsal cinsiyet ise toplumsal yapının bireylere attığı ve yüklediği anlamları ifade etmektedir.

Simone de Beauvoir, 1949'da 'kişi kadın doğmaz, kadın olur' diyerek, toplumsal cinsiyetin inşa edildiğini savunmuştur (Butler, 2014: 54). Beauvoir'un bu görüşü, cinsiyete ilişkin yaygın bir tartışma alanını da beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla, kadınlığı ve erkekliği oluşturan kültürel süreçlerin neler olduğu, kadın olmanın ne olduğu ve kadının özgürlük alanının ne kadar olduğu gibi çeşitli soru işaretleri oluşmaya başladı. Bu ve benzeri soru işaretleri beraberinde insanın bedeni ile toplumsal yapısının birbirinden ayrı olduğu düşüncesini de getirdi. Erkeklik ve kadınlığın değişmeyen biyolojik bir kökeni olmakla birlikte, cinsiyet bu temel yapıdan ibaret değil, cinsiyetin üstüne kurulan ve toplumsal yapıya göre değişen bazı kalıplar vardır. Toplumsal cinsiyet kavramı böylece modern feminist kuramın temel kavramsal yapısı oldu (Bora, 2012: 37).

Toplumsal cinsiyet tartışmalarının boyutu 1980'lerde genişledi. Ancak 1970'lerde kadınlarla erkekler arasındaki farklara odaklanan feminizm, 1980'lerde kadınların kendi aralarındaki iç farklılıklara odaklandı. Özellikle Üçüncü Dünya ülkelerindeki feminist hareketlerin ve siyahilerin başlattığı bu tartışmalara işçi sınıfından olan kadınların da katılmasıyla daha da genişledi (Bora, 2012: 41). Bu tartışmalar feminist kuramlarda önemli ilerlemelerin sağlanmasına zemin hazırladı. Toplumsal cinsiyet anlayışının öznelliğe yaklaşımı iki farklı çizgi doğurdu: birincisi, Freud ve Lacan eksenli Irigaray çizgisi, diğeri ise Nietzsche ve Foucault eksenli Butler çizgisi. Bu farklı yaklaşımların tüm farklılıklarına karşın, ortak noktaları cinsiyet eşitsizliğini sorunsallaştırmamalarıdır. Irigaray'ın yaklaşımı, cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi sorunlu hale getirilmeden toplumsal cinsiyeti, cinsiyetin devamı olarak gören feminist bir yaklaşım örneğidir. Ancak Butler, bireylerin dünyaya kadın veya erkek bedenler olarak geldikleri ve toplumsal cinsiyet kimliklerinin sonradan kazanıldığını reddeder (Bora, 2012: 42).

Feminist kuramcılarının bir kısmına göre toplumsal cinsiyet, cinsiyetin kültürel yorumu olup, kültürel olarak oluşturulmuştur (Butler, 2014: 53). Dolayısıyla, feminist özne, cinsiyet ile toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki ayrım sebebiyle bir bölünmeyle karşı karşıya kalmıştır. Cinsiyet ile toplumsal cinsiyet kavramları arasında yapılan ayrım başlarda 'biyoloji kaderdir' anlayışına karşı çıkmak için kullanılmıştı, fakat aynı zamanda cinsiyet biyolojik bakımdan her ne kadar geri döndürülemez görünse de toplumsal cinsiyet olgusunun kültürel bağlamda inşa edildiğini ifade etmek için de kullanılmıştı. Butler'e göre, cinsiyetli bedenler ile kültürel anlamda oluşturulan toplumsal cinsiyet arasında bir süreksizlik vardır (Butler, 2014: 50). Toplumsal cinsiyetin, anatomik olarak farklılaşmış bedenler üzerine sosyal bir determinizmle monte edilmesi ve bedenlerin kültürel bir yasanın tamamen edilgen alıcıları olarak görülmesi, bu kez biyolojinin yerine kültürün kader olması anlamına gelmektedir (Butler, 2014: 53). Mies'e göre, aslında uzun yıllar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadınlar tarafından analiz edilmesinin önündeki en büyük engel olarak Freud'un anatomik yapının kader olduğu hakkındaki determinist görüşü olmuştur. Özgürlük mücadelesinde kadınlar, biyolojik determinizmi reddetmelerine

rağmen asimetrik ve hiyerarşik olan ilişkinin toplumsal ve tarihsel olduğunu kanıtlamada da zorlandılar (Mies, 2012: 103).

5. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİYLE MÜCADELE: KADIN HAREKETLERİ

Aslında cinsiyet ayrımcılığı konusundaki kadın hareketlerinin mücadelesi, 1920'lerdeki eski kadın hareketinden sonra 1960'larda hız kazandı. Bu dönemde kadınlar, 'özel olan politiktir' argümanını geliştirerek toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele etmeye başladılar (Mies, 2012: 38-39). Ancak bu eşitsizliğin kronikleştiği göz önüne alındığında, kadın hareketlerinin işinin hiç de kolay olmadığı görülmektedir. Bu eşitsizlik antikçağdan itibaren batılı düşünürlerin eserlerinde gün yüzüne çıkmaktadır.

Badinter, ortaçağda Batı'yı etkileyen en önemli kişinin Aristo olduğunu belirtmektedir. Aristo, erkek otoritesini meşru görmekte ve bunun kaynağında cinsler arasındaki eşitsizliğin yattığını düşünmektedir. O'na göre, kadın doğası gereği zayıf ve pasif olduğu için ekilmesi gereken bir tarla gibi erkeğin hareketini beklemektedir (Çeler, 2012: 168). Özellikle ortaçağda cinsellik kurumsal olarak kilisenin tekelindeydi (Oranlı, 2009: 340) ve ilişkilerde meşruluk bu çerçevede belirlenmekteydi. Bu dönemde kadınlar, erkekler ve çocuklar arasında eşitsizlik olduğu görülmektedir. Kız çocukları, ilerde babaları drahoma ödemek zorunda kalacağı için yük olarak görülmekte ve aile içinde hiçbir değere sahip değildiler. Ailede değer verilecek tek çocuk, babanın mirasçısı olacak ailenin en büyük erkek çocuğudur. Aslında bu dönemde genel olarak hem kadınlar hem de çocuklar değersiz görülmektedir. Çocuk emzirmek aristokrat bir kadın için kabul edilemez bir davranıştı. Çocuklar doğar doğmaz sütannelere gönderilirdi (Çeler, 2012: 171).

Çocuklar, 18. yüzyılda merkantil kapitalizmle birlikte hem ekonomik hem de siyasal olarak gelişen yeni burjuva sınıfıyla birlikte ekonomik bir zenginlik olarak görüldüler. Çocuklar, askeri ve ekonomik alanlarda artan ihtiyacı karşılayacaktı. Çünkü insan faktörü, üretimin ve emeğin temel kaynağı olarak görülmeye başlanmaktadır. Dolayısıyla çocukların sağ kalması ve nüfusu sürekli dinamik tutması gerekmektedir. Fakat kadınları buna ikna etmek gerekecekti. Çünkü kadınları evin içine kapatmak ve çocuğun bakımına ikna etmek kolay görünmüyordu. Bunun için kadınların artık evde babayla eşit olduğu, babanın mutlak otorite sahibi olmadığı, çocuğu doğuran ve besleyen annenin vazgeçilmez ve saygın bir konuma sahip olduğu söylemleri geliştirildi. Kadın artık kötü ve fetan imgeleminin dışına çıkartılarak, aşk, sevgi, eş, annelik ve mutluluk imgeleriyle özdeşleştirildi (Çeler, 2012: 174-175). Böylece cinsiyet eşitliğinin sağlanacağı vurgulanarak, kadının daha mutlu olacağı ve toplumsal düzlemde saygınlık kazanacağı düşüncesi yüceltildi.

19. yüzyılda Batı'da erkekler, ekonomi, siyaset ve bilgi alanları içinde gösterilirken; kadınlar da açık bir şekilde aile ve akrabalık yapısı içinde gösterildiler. Toplumsal cinsiyete dayalı olan altyapı, hem insanların gündelik yaşamları üzerinde etkili olmuş, hem de Batı'nın politik yapısı, düşünsel alanı ve sosyal kurumlarını etkilemiştir (Davidoff, 2002: 235). Ancak cinsiyete dayalı olan bu ayrımcılık ilk defa 19. yüzyılda ortaya çıkmamış olup, zira mevcut ayrımcılığa çeşitli sosyal, siyasal ve ekonomik sonuçları olan yeni ayrımcılıklar da eklenmiştir (Scott, 2005: 377). Giderek artan cinsiyetçilik karşısında, kadınlar 20. yüzyılda geleneksel ataerkinin formüle ettiği özel alan ve kamusal alan ayrımına karşı çıkarak eşitlikçi bir çaba içerisine girdiler (Ergas, 2005: 492). Mevcut ayrımcılık kadını olumsuzlayan eril merkezli bir nitelik barındırmaktaydı. Çünkü eril bir düzenin gücü, kendi haklı konumunu kanıtlamak için çabalamasında görülür. Erkek merkezli olan düşünce, kendini tarafsız gibi dayatmakta, dolayısıyla onu meşru hale getirmek için herhangi bir söylemle ifade etme gereğini duymamaktaydı. Toplumsal düzen ise üzerine kurulduğu eril tahakkümü onaylayarak, cinsiyetçi bir işbölümü oluşturmuştur. Toplumsal alan, bedeni cinsiyetlendirilmiş bir olgu ve bölünmenin taşıyıcısı olarak oluşturmuştur (Bourdieu, 2015: 22).

Bu cinsiyetçi işbölümü sorumluluk alanlarını da farklılaştırmaktadır. Rousseau, çocuk yetiştirmede asıl sorumluluğu anneye yükleyerek, çocuğun ilerde nasıl bir insan olacağını annenin belirleyeceğini söylemiştir. 19. yüzyıla damgasını vuran bu anlayış, geleceğin bireylerini yetiştirmede tüm sorumluluğu kadınlara yükleyerek, kadınlarda suçluluk duygusunu geliştirmiştir. Bu suçluluk duygusunu 20. yüzyılda ise psikanalizm beslemiştir. Freud, kız ve erkek çocuklar arasındaki biyolojik farklılıkların kız çocuklarının kendilerini erkek çocuklar karşısında eksik, pasif ve aşağı hissetmesine neden olduğunu belirtmiştir (Çeler, 2012: 177-178). Böylece, cinsiyetçi söylem gündelik yaşamda yerini korumaya

devam etmiştir. Dolayısıyla kadınlar, bu toplumsal cinsiyet eşitsizliğine giderek daha yüksek sesle karşı çıkmaya başlamışlardır.

Simone de Beauvoir'un 1940'lardaki fikirlerinden sonra entelektüel arenada görünen feminizm, Batı'da 1960'larda toplumsal bir hareket haline gelerek eşitlikçi söylemler geliştirmeye başladı. Simone de Beauvoir'un ataerkil toplumu eleştirmesiyle yükselen bu cinsiyetler arasında eşitlikçi söylemler, Batı'da 1960'lı ve 1970'li yıllarda feminist hareketlerin temel dayanağını oluşturdu. Bu hareket, Batı'daki erkek egemen toplumsal yapıyı sarsmaya başladı. Feminizm, kültüralist perspektiften beslenerek, o zamana kadar değişmez görünen çeşitli yapılara karşı çıkmaya başladı. Dolayısıyla feminizm, toplumsal yapının kültürel ve tarihsel olarak inşa edildiğini, değiştirilebildiğini savundu. Kadınlar, kendilerine verilen eş ve annelik statüleriyle yetinmemeye başlayarak, çalışma hayatına daha fazla katılmaya başladılar. Ancak Batı'nın 1973'te petrol kriziyle sarsılması, en çok kadınları etkiledi. Bu kriz sonrasında ilk işten çıkartılanlar kadınlar olur. 1980'lerde neoliberal hareketlerle birlikte kadının yerinin ev olduğu düşüncesi öne çıkar. Bu yıllar kültüralizmin karşısında natüralizmin yükseldiği yıllar olmuştur. Artık yapılması gereken, doğanın isteklerine karşı çıkmamak, doğayla uyumlu olmak ve içimizdeki doğal dürtülerle barışmaktır. Böylece ailenin toplumsal bir kurum olmaktan çok, insan için vazgeçilmez doğal bir birlik olduğu savunularak; kadının bu birlik içinde biyolojik ve doğal olarak belirlenen annelik güdüsüne sahip olduğu betimlenir (Çeler, 2012: 166-167). Bu şekilde, kadın kamusal alandan çekilerek özel alana yerleştirilmeye çalışıldı. Toplumsal ve ekonomik işbölümü bu anlayış çerçevesinde inşa edilerek toplumsal cinsiyetçi bir paradigmanın ontolojik yapısı beslenmiştir.

6. METODOLOJİ

6.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde çalışan akademik personelin toplumsal cinsiyet ile ilgili tutum ve algılarını belirlemektir.

6.2. Araştırma Sorusu

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde çalışan akademik personelin toplumsal cinsiyet algıları, toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde midir?

6.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'ndeki enstitü, fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarında çalışan 1150 akademisyen oluşturmaktadır. Bu kapsamda elektronik ortamda hazırlanan anket formu Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde görev yapan tüm akademisyenlere gönderilmiştir. Ancak toplamda 110 kişiden kullanılabilir nitelikte anket geri dönmüştür. Daha sonra elde edilen veriler SPSS paket programıyla analiz edilerek bulgular değerlendirilmiştir.

6.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anketlerden yararlanılmıştır. Anketin birinci bölümünde, katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, kadro ünvanı, çalıştığı birim ve doğdukları yer gibi sosyo-demografik bilgilerini elde etmek için 7 maddeden oluşan kapalı uçlu sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarını ölçen üç adet ölçek kullanılmıştır. Bu kapsamda kullanılan ölçekler aşağıda belirtilmektedir.

6.4.1. Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği

Bu ölçek, Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilmiştir ve 25 maddeden oluşmaktadır. Bireylerin toplumsal cinsiyet algılarını ölçen ölçek 5 dereceli likert tipinde tasarlanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği belirlemek için Cronbach Alpha değeri 0.872 olarak bulunmuştur.

6.4.2. Evlilik Hakkında Ataerkil İnançlar Ölçeği (PBAM)

Sakallı Uğurlu (2001) tarafından uyarlanan bu ölçek, evlilikte güç ilişkileri ile ilgili yeni yapılandırılan maddeler ile Burt'un (1980) 9 maddeden oluşan cinsiyet rolü kalıp yargılar ölçeğini bir araya getirmektedir. Ölçek, 6 dereceli likert tipinde tasarlanmış olup, 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçek için hesaplanan Cronbach α değeri 0.83 tür (Ayan & Gökkaya Bilican, 2018).

6.4.3. Aile ve Evlilik Hakkında Geleneksel İnançlar Ölçeği (TBAMF)

Sakalı Uğurlu (2002) tarafından Hojat ve arkadaşlarının (2000) daha önce yaptığı çalışmadan uyarlanmıştır. Aile ve Evlilik Hakkında Geleneksel İnançlar Ölçeği 12 maddeden oluşmakta ve ölçek 6 dereceli likert tipinde tasarlanmıştır. Bu ölçek için hesaplanan Cronbach α değeri 0.73 tür. (Ayan & Gökkaya Bilican, 2018). Birbirini destekleyen bu ölçeklerin kullanılmasındaki amaç, daha sağlıklı veriler elde etmektir.

7. BULGULAR VE TARTIŞMA

Katılımcılara ait yaş, cinsiyet, medeni durum, unvan, eğitim durumu, çalıştığı birim ve doğduğu yerle ilgili demografik bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir. Elde edilen veriler SPSS 22 paket programıyla analiz edilmiştir. Daha sonra tanımlayıcı istatistikler verilerek, bağımsız iki örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 1: Demografik Özellikler

D. Özellikler		F	%	Çalıştığı Birim	D. Özellikler		F	%
Cinsiyet	Erkek	61	55,5		Diş Hekimliği Fakültesi	Diş Hekimliği Fakültesi	4	3,6
	Kadın	49	44,5	Eğitim Fakültesi		16	14,5	
	Toplam	110	100	Fen-Edebiyat Fakültesi		10	9,1	
Yaş	18-25 arası	9	8,2	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi		4	3,6	
	26-35 arası	47	42,7	İlahiyat Fakültesi		7	6,4	
	36-45 arası	39	35,5	Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi		5	4,5	
	46-55 arası	15	13,6	Sağlık Bilimleri Fakültesi		7	6,4	
	Toplam	110	100	Tıp Fakültesi		10	9,1	
Medeni Durum	Bekar	36	32,7	Ziraat Fakültesi		10	9,1	
	Evli	74	67,3	Yüksekokullar		4	3,6	
	Toplam	110	100	Meslek Yüksekokulları		33	30,0	
Eğitim Durumu	Lisans	9	8,2	Toplam	110	100		
	Yüksek lisans	44	40,0	Doğum Yeri	Köy	14	12,7	
	Doktora	57	51,8		Kasaba	5	4,5	
	Toplam	110	100		İlçe merkezi	34	30,9	
Unvanı	Prof.	8	7,3		İl merkezi	57	51,8	
	Doç.	3	2,7		Toplam	110	100	
	Dr. Öğr. Üyesi	32	29,1					
	Öğr. Gör. ve Araş. Gör.	67	60,9					
	Toplam	110	100					

Katılımcıların demografik bilgilerini gösteren Tablo 1'e bakıldığında; katılımcıların % 55,5'inin % 44,5'inin kadın olduğu ve bunların da % 67,3'ünün evli olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 42,7'sinin 26-35 yaş arasında olduğu ve % 35,5'inin de 36-45 yaş arasında olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya daha çok genç akademisyenlerin katıldıkları görülmüştür. Dolayısıyla, katılımcıların önemli bir bölümünü doktor öğretim üyeleri, öğretim görevlileri ve araştırma görevlileri oluşturmaktadır. Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında yaklaşık % 52'si doktora, % 40'ı yüksek lisans mezunudur. Eğitim düzeyinin yüksek olması katılımcıların akademisyen olmalarından kaynaklanmaktadır. Katılımın en çok olduğu birim % 30 ile meslek yüksekokulları olurken, bunu % 14,5 ile Eğitim fakültesi, % 9,1 ile Tıp fakültesi, Fen edebiyat fakültesi ve Ziraat fakültesi izlemiştir. Meslek yüksekokullarından katılımın fazla olmasının sebebi, nicel olarak sayılarının fazla olması ve çalışmada tüm meslek yüksekokullarının tek başlık altında toplanmasıdır. Bir diğer demografik bilgi olan katılımcıların doğdukları yer değişkenine göre değerlendirildiğinde ise katılımcıların yaklaşık % 52'si il merkezinde ve % 31'i de ilçe merkezinde doğduğunu beyan etmişlerdir. Bu durum, şehir merkezlerinin kırsal alanlara göre göreceli olarak eğitim olanaklarının daha iyi olduğunu göstermektedir.

Tablo 2: Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Tanımlayıcı İstatistikleri

	İfadeler	Ortalama
1	Evlilik, kadının çalışmasına engel olmaz.	4,22
2	Kadın sadece ailesinin ekonomik sıkıntısı varsa çalışmalıdır.	1,87
3	Çalışan kadın da çocuklarına yeterince zaman ayırabilir.	3,39
4	Kadınlar anne olduktan sonra çalışmamalıdır.	2,05
5	Kadın siyasetçiler de başarılı olabilir.	4,28
6	Kadınlar evlendikten sonra çalışmamalıdır.	1,60
7	Çalışma hayatı kadının ev işlerini aksatmasına neden olmaz.	3,33

8	Çalışan bir kadın hayattan daha çok zevk alır.	3,86
9	Kadınlar erkekler tarafından her zaman korunmalıdır.	2,86
10	Kocasını izin vermiyorsa kadın çalışmamalıdır.	2,26
11	Kadınlar yönetici olabilir.	4,35
12	Çalışan bir kadın kazandığı geliri eşine vermemelidir.	1,97
13	Çalışan bir kadın çocuklarına daha iyi anne olur.	3,14
14	Erkekler de çamaşır ve bulaşık gibi ev işlerini yapmalıdır.	4,08
15	Kocasız kadın sahipsiz eve benzer.	1,96
16	Bir ailenin gelirini erkekler sağlamalıdır.	2,42
17	Kadınlar kendi başına ticarethane gibi yerler (kafe, market, emlakçı gibi) açmamalıdır.	1,69
18	Kadınların birinci görevi ev işlerini üstlenmektir.	1,96
19	Bir kadın kocasından fazla para kazanmamalıdır.	1,92
20	Erkek her zaman evin reisi olmalıdır.	2,61
21	Toplumun liderliği genellikle erkeklerin elinde olmalıdır.	2,27
22	Kız çocuklarına da erkek çocuklar kadar özgürlük verilmelidir.	4,13
23	Bir kadın kendi haklarına sahip olabilmesi için gerekirse kocasına karşı çıkabilmelidir.	3,50
24	Kadın kocasından yaş olarak daha küçük olmalıdır.	2,67
25	Ailedeki önemli kararları erkekler vermemelidir.	1,90

Katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarını gösteren Tablo 2'ye bakıldığında, genel olarak kadınlık ve erkeklik toplumsal cinsiyet rollerinin, erkek egemen bir bakış açısından ziyade toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde değerlendirildiği görülmektedir. Bu kapsamda, "Evlilik, kadının çalışmasına engel olmaz", "Kadın siyasetçiler de başarılı olabilir", "Kadınlar yönetici olabilir", "Erkekler de çamaşır ve bulaşık gibi ev işlerini yapmalıdır", ve "Kız çocuklarına da erkek çocuklar kadar özgürlük verilmelidir" maddeleri ortalamasının çok üzerinde bir puanlama ile değerlendirilmiştir. Ayrıca, katılımcıların ataerkil ve geleneksel erkek egemen bir düşünceyi ifade eden 2, 6, 12, 15, 17, 18, 19 ve 25 numaralı maddeleri ortalamasının çok altında bir puanlama ile değerlendirdikleri tespit edilmiştir.

Literatürde belirtildiği üzere bireylerin eğitim düzeyleri ile cinsiyet rolleri arasında bir bağlantı bulunmaktadır. Bireylerin eğitim düzeyleri yükseldikçe toplumsal cinsiyet rol algısı da aynı şekilde daha olumlu olmaktadır (Altuntaş ve Altınova, 2015: 98). Dolayısıyla, elde edilen sonuçlar katılımcıların yüksek bir ortalama ile toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde düşündüklerini göstermektedir. Kadınların çalışma hayatına katılımda, ev içi işlerde, otoritede, yönetimde ve siyasette erkeklerle eşit olmaları ilkesi benimsenmiştir. Genel olarak katılımcıların geleneksel erkek egemen bir bakış açısıyla hareket etmedikleri, kadınlık ve erkeklik toplumsal cinsiyet rollerini cinsiyetçi bir paradigma ile ele almadıkları görülmüştür.

Tablo 3: Evlilik Hakkında Ataerkil İnançlar Ölçeği (PBAM) Tanımlayıcı İstatistikleri

İfadeler	Ortalama	
1	Bir kadın toplum içinde kocasına ters düşecek davranışları asla yapmamalıdır.	4,37
2	Kadınlar kocalarına karşı saygıda kusur etmezlerse aile içinde sorun çıkmaz.	3,25
3	Evlenmek ve aile kurmak istemeyen kadında bir sorun var demektir.	1,90
4	Erkekler güçlüdür, bu nedenle eşlerine istediklerini yaptırabilirler.	1,54
5	Kadınların kariyer sahibi olması kabul edilebilir, fakat evlilik ve aile önce gelmelidir.	3,21
6	Kadının kocasına karşı yaptırım gücü olmalıdır.	3,55
7	Bir kadının sarhoş olması, bir erkeğin sarhoş olmasından daha kötü görünür.	3,06
8	Kadının çalışması aile düzenini olumsuz yönde etkiler.	2,31
9	Kadınların istediklerini elde etmek için doğrudan sormak yerine kadınsı cazibelerini kullanmaları daha iyidir.	1,74
10	Erkek, karısının yanlış davranışlarını düzeltmesi için onu uyurabilir.	4,55
11	Kadın, herhangi bir konuda kocasına danışmadan karar vermemelidir.	3,11
12	Bir kadının bara tek başına gitmesinde yanlış bir şey yoktur.	2,99
13	Kadın kocasının otoritesini sarsacak davranışlardan kaçınmalıdır.	3,77
14	Evlendiğinde kadının bakire olması önemlidir.	3,88
15	Aile yapısını korumak için evin reisi erkek olmalıdır.	3,26
16	Kadın kocasının onayını almadan bir iş bulup çalışmamalıdır.	3,52
17	Bir erkek, yanında bulunan kadının başka bir erkek tarafından taciz edilmesi durumunda pasif kalmamalıdır.	5,41
18	Erkekler eşlerine karşı yaptırım gücüne sahip olmalıdır.	2,83
19	Çocuklarına bakmak ve ev işleriyle uğraşmak kadınların en önemli görevleridir.	3,05
20	Dışarı çıktığında kadının masrafları ödemesi normaldir.	4,37
21	Kadın, kocasını yanlış davranışlarını düzeltmesi için uyuramaz.	1,55

Evlilik hakkında ataerkil inançları ele alan Tablo 3'e göre katılımcılar, genel olarak ataerkil inançlar ekseninde hareket etmemektedirler. Katılımcıların bakış açısının, eril tahakküm eksenli olmayıp, evlilikte ve ilişkilerde kadın-erkek eşitliği üzerine kurulu olduğu belirlenmiştir. Çalışmada kullanılan 6 dereceli likert tipi ölçekte, genel olarak puanlama ortalamaları bu yönde görünmektedir. Özellikle, evlilikte ve ailede ataerkil bir inancı dile getiren "Evlenmek ve aile kurmak istemeyen kadında bir

sorun var demektir”, “Erkekler güçlüdür, bu nedenle eşlerine istediklerini yaptırabilirler”, “Kadının çalışması aile düzenini olumsuz yönde etkiler”, “Kadınların istediklerini elde etmek için doğrudan sormak yerine kadını cazibelerini kullanmaları daha iyidir” ve “Kadın, kocasını yanlış davranışlarını düzeltmesi için uyaramaz” maddeleri, katılımcılar tarafından ortalamanın oldukça altında bir puanlamayla değerlendirilmiştir. Dolayısıyla, katılımcıların genel olarak toplumsal cinsiyet rollerini ataerkil bir inanç ekseninde değerlendirmedikleri görülmüştür. Hem toplumsal ve ekonomik hayatta, hem de aile içinde ve evlilik olgusu bağlamında kadınlık ve erkeklik toplumsal cinsiyet rollerini geleneksel erkek egemen bir anlayış çerçevesinde değerlendirmedikleri tespit edilmiştir. Fakat “Bir erkek, yanında bulunan kadının başka bir erkek tarafından taciz edilmesi durumunda pasif kalmamalıdır” maddesinin ortalamanın üzerinde bir puanlamayla değerlendirilmesi, aslında geleneksel ve patriarkal bir anlayışın da mevcut olduğunu göstermektedir.

Tablo 4: Aile ve Evlilik Hakkında Geleneksel İnançlar Ölçeği (TBAMF) Tanımlayıcı İstatistikleri

	İfadeler	Ortalama
1	Evlilik öncesi çiftlerin birlikte yaşamalarına karşıyım.	4,07
2	Gençlere doğum kontrollü öğretilmelidir.	4,78
3	Evlilik öncesi cinsellik yaşayan kızlara kötü gözle bakarım.	3,53
4	Okullarda cinsellik eğitimine gerek yoktur.	1,94
5	Boşanma daha kolay hale getirilmelidir.	2,57
6	Evlilik öncesi cinsel ilişkiye karşıyım.	4,22
7	Erkeklerin bakire kızlarla evlenmek istemelerine olumlu bakıyorum.	3,65
8	Evlilik öncesi cinsel ilişkide bulunmak erkekler için kabul edilebilir ama kızlar için kabul edilemez.	1,46
9	Eğer bir erkek, genç bir kıza hamile bırakırsa onunla evlenmelidir.	3,85
10	Ebeveynler çocuklarının iyiliği için geçinemeseler bile birlikte yaşamalıdır.	2,66
11	Gençler evlenmeden aile ocağından ayrılıp, tek başına yaşayabilirler.	3,90
12	Kadınlar kendilerini evlenecekleri erkeğe saklamalıdır.	4,28

Aile ve evlilik hakkında geleneksel inançları gösteren Tablo 4'e bakıldığında, katılımcıların genel olarak patriarkal ve geleneksel anlayış ekseninde düşünmedikleri görülmektedir. Bu durum, geleneksel bir anlayışı gösteren “Evlilik öncesi cinsel ilişkide bulunmak erkekler için kabul edilebilir ama kızlar için kabul edilemez”, “Okullarda cinsellik eğitimine gerek yoktur” ve “Ebeveynler çocuklarının iyiliği için geçinemeseler bile birlikte yaşamalıdır” maddelerin düşük ortalamalarda görülmektedir. Ancak, katılımcıların bu ölçekte özellikle cinsellik ve evlilik konusunda geleneksel ve patriarkal tutum ve algılarının da hayli güçlü olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada kullanılan Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği, Evlilik Hakkında Ataerkil İnançlar Ölçeği ile Aile ve Evlilik Hakkında Geleneksel İnançlar Ölçeği daha önce çeşitli çalışmalarda kullanıldıkları için tekrar faktör analizleri yapılmamıştır. Önceki çalışmalardaki boyutlar aynı şekilde kullanılmıştır. Bu kapsamda belirtilen boyutlar güvenilirlik analizine tabi tutulmuş ve tüm boyutların oldukça güvenilir olduğu görülmüştür. Bu çalışmada belirlenen boyutların demografik özellikler bakımından farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için bağımsız iki örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Katılımcıların kadın ve erkek ile evli ve bekâr olma durumlarına göre toplumsal cinsiyet algılarının farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız iki örneklem t-testi yapılmıştır. T-testi sonucunda medeni durum değişkeni açısından katılımcıların evli veya bekâr olmaları arasında herhangi bir farklılık tespit edilmemişken, kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu kapsamda kadın ve erkeklerin belirtilen her üç ölçek [Aile ve Evlilik Hakkında Geleneksel İnançlar Ölçeği ($p=0,001<0,05$; $t=3,358$); Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ($p=0,000<0,05$; $t=3,848$) ve Evlilik Hakkında Ataerkil İnançlar Ölçeği ($p=0,000<0,05$; $t=4,746$)] itibarıyla farklılaştığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuca göre kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği algılarının erkeklerden daha olumlu olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebi, kadınların kadınlık toplumsal cinsiyet rollünü geleneksel ataerkil anlayışın dışında ve daha eşitlikçi bir düzlemde ele almasına dayanmaktadır. Erkeklerin ise aile, evlilik, çalışma hayatı, çocuk bakımı ve diğer ev içi işlerde daha geleneksel ve erkek egemen örüntüler ekseninde hareket ettikleri görülmektedir. Bu bulgular, daha önce yapılan başka bir çalışmanın (Altuntaş ve Altınova, 2015) bulgularıyla paralellik göstermektedir. Her üç ölçekte de cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılığın varlığı, genel anlamda ölçekler arasında da bir tutarlılığa işaret etmektedir.

Çalışmada katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının yaş, eğitim durumu, çalıştığı birim, doğduğu yer ve unvan gibi değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Ayrıca, varyansların homojenlik testleri yapılmış olup her üç ölçeğin de homojen olduğu görülmüştür. Tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre katılımcıların toplumsal cinsiyet algıları

yaş, öğrenim durumu ve ünvan gibi değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ancak, katılımcıların toplumsal cinsiyet algıları, çalıştıkları birime ve doğdukları yere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Farklılığın yönünü gösteren LSD testi sonuçları ise aşağıda yer almaktadır.

Tablo 5: Çalıştıkları Birime Göre Farklılıkları Gösteren LSD Tablosu

Değişken	I	J	Ortalama Farkı	Standart Hata	Anlamlılık
Toplumsal cinsiyet algısı	Diş Hekimliği Fakültesi	Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi	-,54600*	,19290	,006
	Eğitim Fakültesi	İlahiyat Fakültesi	-,34036*	,13031	,010
		Mühendislik ve Doğa Bilimleri Meslek Yüksekokulları	-,57350*	,14733	,000
			-,25326*	,08760	,005
	Fen-Edebiyat Fakültesi	Mühendislik ve Doğa Bilimleri	-,38800*	,15750	,015
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi	-,50600*	,19290	,010
	İlahiyat Fakültesi	Eğitim Fakültesi	,34036*	,13031	,010
		Yüksekokullar	,46286*	,18024	,012
	Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi	Diş Hekimliği Fakültesi	,54600*	,19290	,006
		Eğitim Fakültesi	,57350*	,14733	,000
		Fen-Edebiyat Fakültesi	,38800*	,15750	,015
		İktisadi ve İdari Bilimler Fak.	,50600*	,19290	,010
		Sağlık Bilimleri Fakültesi	,51886*	,16838	,003
		Tıp Fakültesi	,35200*	,15750	,028
		Ziraat Fakültesi	,50000*	,15750	,002
Yüksekokullar		,69600*	,19290	,000	
Meslek Yüksekokulları		,32024*	,13800	,022	
Sağlık Bilimleri Fakültesi	Mühendislik ve Doğa Bilimleri	-,51886*	,16838	,003	
Tıp Fakültesi	Mühendislik ve Doğa Bilimleri	-,35200*	,15750	,028	
	Yüksekokullar	,34400*	,17012	,046	
Ziraat Fakültesi	Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi	-,50000*	,15750	,002	
Yüksekokullar	İlahiyat Fakültesi	-,46286*	,18024	,012	
	Mühendislik ve Doğa Bilimleri	-,69600*	,19290	,000	
	Tıp Fakültesi	-,34400*	,17012	,046	
	Meslek Yüksekokulları	-,37576*	,15224	,015	
Meslek Yüksekokulları	Eğitim Fakültesi	,25326*	,08760	,005	
	Mühendislik ve Doğa Bilimleri	-,32024*	,13800	,022	
	Yüksekokullar	,37576*	,15224	,015	

Tablo 4'te gösterilen LSD testi sonucuna göre, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi ve İlahiyat Fakültesi katılımcılarının geleneksel ve patriarkal cinsiyet algılarının diğer fakültelerdeki katılımcılardan daha olumlu olduğu görülmektedir. Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi'nde çalışan öğretim elemanlarında yüksek bir patriarkal puanının çıkma sebebi, katılımcıların tamamının erkek ve katılım sayısının oldukça az olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. İlahiyat Fakültesinde çalışan öğretim elemanlarının yüksek bir puana sahip olmaları ise muhafazakâr yapılarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 6: Doğum Yerine Göre Farklılıkları Gösteren LSD Tablosu

Değişken	I	J	Ortalama Farkı	Standart Hata	Anlamlılık
Evlilik hakkında ataerkil inançlar	Köy	İl merkezi	,57238*	,21714	,010
		Kasaba	,72297*	,34868	,041
	İlçe merkezi	İl merkezi	,84177*	,33954	,015
		Kasaba	,72297*	,34868	,041
		Köy	,57238*	,21714	,010
Aile ve evlilik hakkında geleneksel inançlar	Köy	İlçe merkezi	,51261*	,24035	,035
		İl merkezi	,64745*	,22577	,005
	İlçe merkezi	Köy	,51261*	,24035	,035
		İl merkezi	,64745*	,22577	,005
		Köy	,64745*	,22577	,005

Yapılan LSD testine göre, katılımcıların toplumsal cinsiyet algıları doğdukları yere göre farklılık göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili tutumların oluşmasında bireylerin uzun zaman yaşadıkları yerin etkisi de vardır (Çiçek ve Çopur, 2018: 19). Bu bağlamda köylerde ve kasabalarda doğan katılımcıların, ilçe merkezlerinde ve il merkezlerinde doğan katılımcılara göre daha geleneksel ve ataerkil bir çerçevede düşündükleri görülmektedir. Küçük yerleşim yerleri olan köyler ve kasabalarda geleneksel yapı daima daha güçlüdür. Bu yerleşim birimlerinin erkek egemen bir anlayış ekseninde şekillendiği baz alındığında, bu yerlerde doğan katılımcıların toplumsallaşma sürecinde bu ataerkil anlayıştan etkilenmesi kaçınılmazdır. Kırsal bölgelerde toplumsal kontrol ve baskının güçlü olduğu göz

önüne alındığında, kadınların erkeklerle eşit düzlemde değerlendirilmesi mümkün olmamaktadır. Ancak nispeten daha büyük olan ilçeler ve kent merkezleri ise bireysel özgürlüğün öne çıktığı ve kadınların sosyal statülerinde çeşitli değişikliklerin olduğu yerlerdir. Bireylerin eğitim düzeylerinin yükselmeye başlaması, kadınların çalışma hayatına katılması ve aile tipinin değişmesi bireylerin toplumsal cinsiyet algılarını da değiştirmektedir. İnsanlar, daha eşitlikçi ve modern bir yaşama katılmanın çabası içerisinde girmekte ve bu yönde hareket etmektedirler. Dolayısıyla, kentlerde doğan katılımcıların aile, evlilik, çalışma yaşamı, ev yaşamı gibi konularda kadını ikincil olarak görmeyen eşitlikçi bir çizgi ekseninde düşündükleri söylenebilir.

8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Evensel ölçekte üniversiteler bilginin üretildiği ve yayıldığı temel kurumlardır. Üniversiteler birçok konuda toplumun lokomotif görevini yerine getirerek çeşitli toplumsal zümrelere yol göstermektedir. Dolayısıyla, toplumda yaşanan birçok problemin çözülmesine katkı sağlamları beklenmektedir. Entelektüel yapının üst aşamada olduğu üniversitelerde, toplumsal aydınlanma misyonunu yerine getiren akademik personelin tutum ve davranışları büyük önem arz etmektedir. Özellikle toplumsal cinsiyet algılarının, geleneksel ve patriarkal bir çizgiden ziyade toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde olması beklenmektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda toplumsal farkındalığın oluşmasında birer bilgi merkezleri olan üniversitelere ve akademisyenlere büyük görev düşmektedir. Üniversitelerin, toplumsal ve kamusal alanın önemli mercilerinde görev alacak olan bireylerin yetiştirildiği kurumlar olması akademisyenlerin toplumsal cinsiyet algılarını daha da önemli kılmaktadır. Dolayısıyla, çalışma bu kapsamda Tokat Gaziosmanpaşa üniversitesi akademisyenleri üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın temel amacı, Tokat Gaziosmanpaşa üniversitesinde çalışan akademisyenlerin toplumsal cinsiyet ile ilgili algılarını ve tutumlarını belirlemektir. Bu durumu belirlemek için Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği, Evlilik Hakkında Ataerkil İnançlar Ölçeği (PBAM) ve Aile ve Evlilik Hakkında Geleneksel İnançlar Ölçeği (TBAMF) kullanılmıştır. Öğretim elemanlarının aile, evlilik, çalışma hayatı, sosyal hayat, cinsellik, boşanma, otorite, cinsel eğitim, ev içi sorumluluklar ve çocuk yetiştirme konularındaki tutumları incelenmiştir. Çalışmada genel olarak akademisyenlerin toplumsal cinsiyet algısının geleneksel ve patriarkal kalıplarda olmadığı görülmüştür. Farklılığı belirlemek için yapılan T-testi sonucuna göre medeni durum değişkeni açısından herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. Ancak, bu testin sonucuna göre, kadınlar ve erkekler arasında toplumsal cinsiyet algısında bir farklılık bulunmaktadır. Kadınların evlilik, aile, toplumsal hayat, çalışma hayatı, çocuk bakımı ve diğer ev içi işleri gibi konularda toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir eğilim gösterdikleri; erkeklerin ise daha çok geleneksel ve patriarkal bir eğilim gösterdikleri görülmüştür. Ayrıca, araştırmada katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının yaş, öğrenim durumu, unvan, çalıştığı birim ve doğduğu yer gibi değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Bu testin sonucuna göre, katılımcıların algılarının çalıştığı birim ve doğduğu yere göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra yaş, öğrenim durumu ve unvan değişkenlerinde anlamlı farklılık görülmemiştir. Özellikle, köy ve kasabalarda doğan katılımcıların ilçe ve il merkezlerinde doğan katılımcılara göre daha geleneksel ve erkek hegemonyası ekseninde düşündükleri görülmektedir. Ayrıca, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi'nde çalışan öğretim elemanlarının, geleneksel ve patriarkal toplumsal cinsiyet algı puanlarının diğer birimlerde çalışan öğretim elemanlarına göre daha yüksek çıktığı görülmüştür.

Bireylerin doğdukları ve ilk çocukluklarını geçirdikleri yerler, bireylerin temel kişilik özelliklerini belirlemektedir. Dolayısıyla, toplumsal yapıdaki geleneksel ve ataerkil ilişki şekli bireylerin toplumsal cinsiyet algısını şekillendirmektedir. Bu toplumlarda kadınların eğitim olanaklarına fazla sahip olmaması, iş yaşamına girememesi ve toplumsal düzlemde kadınlara yönelik inşa edilen kalıp yargılar bireylerin toplumsal cinsiyet algısını etkilemektedir (Altuntaş ve Altınova, 2015: 98). Dolayısıyla, köyler ve kasabalar gibi geleneksel ve kırsal yerleşim birimlerindeki bireylerde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bir bilinç ve farkındalık oluşturmak için çeşitli eğitim faaliyetleri düzenlenebilir (Çiçek ve Çopur, 2018:19). Bu bağlamda verilen çeşitli eğitimlerin, bireyleri toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilgilendirdiği ve konu hakkında farkındalıklarını arttırarak toplumsal cinsiyet algılarını pozitif yöne çevirdiği görülmektedir (Gönenç vd., 2018: 28).

Araştırma bulguları, akademisyenlerin genel olarak toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde olumlu bir algıya sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Ancak, bu konuda erkeklerin kadınlardan daha fazla

cinsiyetçi algılara sahip olduğu görülmüştür. Her ne kadar genel eğilim toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde olsa da, toplumsal cinsiyetçi algıların da olduğu görülmüştür. Bu cinsiyetçi algılar, bazen örtük bir şekilde bazen de açık bir şekilde kendini göstermektedir.

Günümüzde kadınlar, toplumsal hayatın birçok yerinde başta şiddet olmak üzere çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar. Yapılan birçok çalışma, bu sorunların daha çok toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, toplumsal dönüşümün öncü kurumları olan üniversitelerdeki öğretim elemanlarının bu konudaki tutum ve davranışları önemlidir. Öğretim elemanları aynı zamanda geleceğin aydınları ve öncü dinamikleri olan bireyleri de yetiştirmektedirler. Bu bağlamda öğretim elemanlarının her konuda olduğu gibi toplumsal cinsiyet konusunda da eşitlikçi, bilimsel, özgür ve nesnel bir bakış açısı sergilemeleri toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadeleye önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- ALPTEKİN, D. (2014). Çelişik Duygularda Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Sorgusu: Üniversite Gençliğinin Cinsiyet Algısına Dair Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32, 203-211.
- ALTINOVA, H. H. ve DUYAN, V. (2013). Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 9-22.
- ALTINÖZ, A. E., GÜNAL, N., TOSUN ALTINÖZ, Ş., KÖŞGER, F. ve EŞSİZOĞLU A. (2018). Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları: Kesitsel Bir Çalışma. *Klinik Psikiyatri*, 21, 271-277.
- ALTUNTAŞ, O. ve ALTINOVA, H. H. (2015). Toplumsal Cinsiyet Algısı İle Sosyo-Ekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(6), 83-100.
- AYAN, S. (2014). Cinsiyetçilik: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 36, 147-156.
- AYAN, S. ve GÖKKAYA BİLİCAN, V. (2018). Şiddet Gören/Görmeyen Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algısında Şiddetin Yeri. *Social sciences studies journal*, 4(16), 1288-1296.
- BAŞARIR, F. ve SARI, M. (2015). Kadın Akademisyenlerin “Kadın Akademisyen Olma” Ya İlişkin Algılarının Metaforlar Yoluyla İncelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 5(1), 41-51.
- BORA, A. (2012). *Kadınların Sınıfı*. İstanbul: İletişim.
- BOURDIEU, P. (2015). *Eril Tahakküm*. Çev. Bediz Yılmaz, 2. Basım, İstanbul: Bağlam.
- BUTLER, J. (2014). *Cinsiyet Belası*, Çev. Başak Ertür, 4. Basım, İstanbul: Metis.
- ÇELER, Z. (2012). Annenin Serüveni: Kadının Anne Olarak Toplumsal Kurgulanışı. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 63, 165-181.
- ÇİÇEK, B. ve ÇOPUR, Z. (2018). Bireylerin Kadınların Çalışmasına ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 4, 1-21.
- DAVİDOFF, L. (2002). *Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet*. Çev. Zerrin Ateşer, Selda Somuncuoğlu, İstanbul: İletişim.
- DİKMEN, N. ve MADEN, D. (2012). Kadın Akademisyenlerin Görünmeyen Emegi Üzerine Bir Araştırma: Ordu Üniversitesi Örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(21), 257-288.
- ERGAS, Y. (2005). 1970’lerin Feminizmleri, Ed: G. DUBY & M. PERROT içinde, *Kadınların Tarihi*, Cilt 5, (s. 481-499), Çev. Ahmet Fethi, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ESEN, E. SOYLU, Y., SİYEZ, D. M. ve DEMİRGÜRZ, G. (2017). Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Algısının Toplumsal Cinsiyet Rolü ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 46-63.

- GÖNENÇ, İ. M. TOPUZ, Ş., YILMAZ SEZER, N., YILMAZ, S. ve BÜYÜKKAYACI DUMAN, N. (2018). Toplumsal Cinsiyet Dersinin Toplumsal Cinsiyet Algısına Etkisi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 22-29
- KAHRAMAN L. KAHRAMAN, A. B., OZANSOY, N., AKILLI, H., KEKİLLİOĞLU, A. ve ÖZCAN, A. (2014). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Algısı Araştırması. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 9(2), 811-831.
- KARABEKMEZ, S. YILDIRIM, R.G., ÖZYILMAZ AKAMCA, G., ELLEZ, A. M. ve BULUT ÜNER, A. N. (2018). Okul Öncesi Dönemde Mesleklere İlişkin Toplumsal Cinsiyet Algısı. *GEFAD / GÜJGEF*. 38(2), 469-513.
- KELLER, E. F. (2007). *Toplumsal Cinsiyet ve Bilim*. Çev. Ferit Burak Aydar, İstanbul: Metis.
- MİES, M. (2012). *Ataerki ve Birikim*. Çev. Yıldız Temurtürkan, Ankara: Dipnot.
- ONARAN, O., BÜKER, S. ve BİR, A. A.(1998). *Eskişehir’de Erkek Rol ve Tutumlarına İlişkin Alan Araştırması*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- ORANLI, İ. (2009). Ondokuzuncu Yüzyıl Avrupası’nda Irkçılık ve Cinsiyetçilik. *Cogito Dergisi*, 58, 339-349.
- ÖZBAY, C. (2012). Türkiye’de Hegemonik Erkekliği Aramak. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 63, 185-203.
- PALABİYİK, A. (2012). Toplumsal Cinsiyet’e Sosyolojik Bir Yaklaşım: Ortadoğu’nun Halleri. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 63, 225-255.
- SCOTT, J. W. (2005). Kadın işçi. Ed: G. DUBY & M. PERROT içinde, *Kadınların Tarihi cilt 4*, (s. 374-397), Çev. Ahmet Fethi, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ŞENTÜRK, B. (2015). Çokuz Ama Yokuz: Türkiye’deki Akademisyen Kadınlar Üzerine Bir Analiz. *ViraVerita E-Dergi*, 2, 1-22.
- YILDIZ, S. (2018). Türkiye’de Kadın Akademisyen Olmak. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 8(1), 29-40.